

חג הסוכות וגמילות חסדים

בתורה מבחינים בין שני סוגים מרכזיים של מצוות: מצוות בין אדם למקום (לאלוהיו) ומצוות בין אדם לחברו.

כל המצוות המחייבות את האדם להיטיב עם הזולת ולהתחשב בצרכיו הן מצוות של גמילות חסדים. במקומות רבים במקרא מודגשת החשיבות הרבה של מצוות שונות בין אדם לחברו, לדוגמה: שלושים ושש פעמים התורה מצווה על היחס הראוי כלפי הגר, היתום והאלמנה.

גם חז"ל הדגישו ביתר את חשיבות גמילות החסדים. במשנה נאמר: "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים" (מסכת אבות).

גמילות חסדים אפשר לקיים בשתי דרכים.

- א. כצדקה: באמצעות מתן כסף, כמענק או כהלוואה ללא ריבית;
- ב. כעזרה רוחנית-נפשית לזולת שלא באמצעות מתן כסף, לדוגמה: הכנסת אורחים, ביקור חולים, לויית המת וניחום אבלים.

סוכה: סומך ועוזר לכל הנזקקים

חג הסוכות נחשב לחג של צדקה. בסוכות, כמו בשבועות ובפסח ("שלוש הרגלים") מצווה התורה לעלות לרגל לבית המקדש.

בסוכות קיימות שתי מצוות מרכזיות הקשורות לצדקה:

הישיבה בסוכה – בשעה שהאדם אוסף את יבולו ומתמלא בשמחת העושר המצוי בידו, עליו לשבת בסוכה הזמנית והארעית, כדי לחוש פעם בשנה את חוסר הביטחון ולדעת כי אין לבטוח בעושר המצוי בידו כעת, ולזכור כי יש אנשים אשר אין ידם משגת את כל אשר יש בידו, ואולי כל השנה יושבים הם בבית ארעי, באוהל או בסוכה כי אין ביכולתם לגור בבית קבע.

האושפיזין – בסוכות נהוג להזמין "אושפיזין" – אורחים לסוכה. לפי המסורת, מוזמנים אל הסוכה שבעה מאבותיו של עם ישראל: אברהם, יצחק, יעקב, יוסף, משה, אהרון ודוד; ואפשר להוסיף אליהם שבע "אושפיזות": "שרה, רבקה, רחל, לאה, בלהה, זלפה, ומרים. אבל כדי שאורחים נעלים אלה יבואו לסוכה, צריך להזמין לסוכה גם אושפיזין מעניי העיר.

כתוב: "וְשִׁמְחֵת בְּחֶגְדְּךָ אֶתְּהָ וּבְנֶדְךָ וּבִתְדֶךָ".
אָמַר הַקַּב"ה: אֲרַבְעָה בְּנֵי בַיִת יֵשׁ לָךְ: בֶּנְךָ, בְּתִדְךָ, עֶבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ, וּכְנֶגְדְּךָ יֵשׁ לִי גַם כֶּן
אֲרַבְעָה: הַלְוִי, הַגֵּר, הַיְתוּם וְהָאֵלְמָנָה אִם תִּשְׂמַח אֶת שְׁלִי עִם שְׁלֶךְ - מוֹטָב, וְאִם לֹא
תִשְׂמַח אֶת שְׁלִי— תִבָּטֵל גַּם שְׁמִחַתְךָ".
(מדברי הרמב"ם)

החבר של סבא / יפה בנימיני

כל נכדה אוהבת את סבא שלה ואומרת עליו שאין כמוהו. אבל סבי, יצחק עמנואל, היה אדם שכל מי שהכיר אמר עליו רק דברי שבח. כולם כינו אותו "חכם יצחק", וכיבדוהו מאוד, והוא היה מכבד את כל הבריות. שלא כהלל הזקן, שאמר "ואהבת לרעך כמוך", הוא היה חוזר ואומר, שזו לא חכמה גדולה לאהוב את מי שהוא כבר חבר שלך, החכמה היא שתאהב כל אדם, ושתאהב אותו, כמו שאתה אוהב את עצמך, וזו כל התורה על רגל אחת, והשאר יש ללכת וללמוד.

איך קיים סבא יצחק את תורתו זו הלכה למעשה, נוכחתי לדעת במיוחד באותו אירוע בחול המועד סוכות, אותו אני זוכרת עד היום לפרטי פרטים, למרות שעברו שנים רבות מאז. ומעשה שהיה כך היה.

*

10 היה זה בשנה השנייה למגוריני בעיר חולון, אליה עברנו לגור מירושלים. סבי הזקן אהב מאוד את ירושלים, בה נולד ובה נולדו לו ילדיו, וגם אביו וגם סבו, אבי אביו, נולדו בה. אבל לא הייתה לו בררה. הוא נאלץ לעזבה ולרדת אתנו לשפלה, ועוד למקום נידח כמו חולון, שהייתה אז באמת כמו שמה: רק חול וחול...
15 אני זוכרת, שנדהמתי לראות באיזו מהירות סבי הזקן רכש לו כבר מיד עם בואו לשכונה, שכונת גרין, כל כך הרבה חברים. אני, אפילו שהייתי שם כבר שנה שנייה, עדיין התקשיתי להשתלב בחברה החדשה. (אולי משום שלסבי הדתי היה כל הזמן "בית כנסת", ולי היה רוב הזמן רק "בית ספר"...). והנה באותה שנה ביום שלישי של חול המועד סוכות, כמו בכל החג וימי חול המועד שקדמו לו,

נכנסו ויצאו לסוכתנו המהודרת שהוקמה בחצר, אורחים רבים, ואלה היו בעיקר
 20 חברים של סבא. השולחן היה מלא עוגות, שתייה וממתקים, והשמחה זרחה
 מעיניו. הוא היה מכנה אותם "אוֹשְׁפִיזִין (אורחים) של מֶטָה", ומסביר, שבזכותם
 מבקרים בסוכתנו גם "האוֹשְׁפִיזִין שֶׁל מֶעֱלָה", שהם גיבורי ההיסטוריה שלנו לפי
 הסדר: אברהם, יצחק, יעקב, יוסף, משה, אהרון ודוד.
 אבל אחר הצהריים של אותו היום, כשנפרדו ממנו החברים שלו, וכל אחד מבני
 25 המשפחה היה איש איש בעיסוקיו, אמר לי סבא:
 "יפה'לה, אני רוצה לבקש ממך טובה. אני רוצה ללכת להתארח בסוכתו של אחד
 החברים שלי, אבל זה די רחוק, ואני מאוד מבקש ממך להתלוות אליי." לא
 הייתה לי בררה. אני היחידה שהייתי אז בבית. בלי חשק מיוחד יצאתי אתו לדרך.
 כל מי שפגש את סבא בדרך, נעצר, בירך אותו לשלום והתכופף לנשק את ידו. הוא
 30 היה מחזיר לו שלום לבבי, וממלמל בשבילו דברי ברכה. השכונה שלנו מלאה
 בסוכות. כל חצר סוכה. אני חושבת, אולי זה כבר כאן. אבל סבא ממשיך ללכת
 בלי להיעצר. אנו הולכים... והולכים... והולכים...
 אנו כבר יוצאים מהשכונה שלנו, ונכנסים לשכונה אחרת... וגם שם המון סוכות...
 אבל סבא ממשיך הלאה... אנו נכנסים כבר לאזור החולות, המשתרעים מאופק
 35 אל אופק... ואנו עדיין הולכים... והולכים... והולכים... ממש כמו שבני ישראל
 הלכו במדבר...
 לרגע אני חושבת, אולי סבי טעה בדרך... אבל הוא מרגיע אותי: "אל תדאגי, אני
 יודע את הדרך. הייתי שם כבר בסוכות שעבר וכמה פעמים לאחר מכן." הדרך
 ממש לא נגמרת... המון חול... סבא היה נועל תמיד נעליים גבוהות, והחול לא
 40 הפריע לו. אבל אני, נעליי קצרות. החול ממלא את נעליי ומכביד על צעדיי. אני
 חולצת את הנעליים, והולכת יחפה. מזל שהחול אינו לוחט כמו בקיץ...
 והנה סוף סוף מרחוק אני רואה קבוצה של בתים. כשאנו מתקרבים, אני לא רואה
 שם שום סוכה. זאת אומרת שצריך להמשיך ללכת... מי יודע עוד כמה זמן תארך
 הדרך הזו? אני כבר מתחרטת על שהסכמתי כל כך מהר להתלוות אל סבא.
 45 אבל סבא מכריז פתאום: "הגענו!!!"
 "סבא, אין כאן בכלל סוכות!!!" אני אומרת, ולא מבינה מדוע הוא נעצר כאן.
 "הלא אמרת שאתה הולך לבקר חבר בסוכה?"

"זו הפתעה!!!" אומר סבא, כשהוא ניגש לאחד הבתים, שעל הדלת שלו תלוי שלט עליו כתוב: "משפחת צדקה". הוא דופק על הדלת.

50 הדלת נפתחת ובפתח עומד אדם זקן, שנראה לי במבט ראשון כמו אברהם אבינו, כזה שמצויר בתמונות, היה לו זקן לבן וארוך. על ראשו התנשא כובע עגול גבוה ולבן ומעל בגדיו הלבנים הוא לבש גלימה לבנה, ועל מותניו הוא חגר חגורת בד לבנה ורחבה.

55 "ברוך הבא, ברוך הבא, חכם יצחק!!!" אומר הזקן בשמחה, ולוחץ בחוס את ידיו של סבא. עיניי המושפלות לרצפה נתקלות באבן גדולה, שמונחת כבר בפתח הדלת, ואני מבחינה שעליה כתובים, למרבה הפתעתי, כל עשרת הדיברות, אותן למדתי כבר בכיתה בשיעורי התורה.

"אני רואה שהבאת אתך גם את נכדתך הקטנה. בכבוד! בכבוד! בואו, בואו תיכנסו!!!" אומר הזקן ונותן לנו להיכנס לביתו לפניו, ואחר כך הוא סוגר את הדלת. 60

סבא נכנס, ואני אחריו.

ואז... אני לא מאמינה למראה עיניי:

מה זה? סוכה בתוך הבית? ועוד איזו סוכה!!!

65 כל קירות החדר, שהיה גדול מאוד, מקושטים בקישוטים דומים לאלו ששמנו גם אנו בסוכתנו, אבל כאן יש שפע גדול כל כך של קישוטים, שבאור הנברשת היפה הם ממש מסנוורים אותי. תלויות שם שרשראות נייר נוצצות בשלל צבעי הקשת, אליהן מחוברים כדורי נוי מבהיקים. רצועות ארוכות של נייר זהב, נייר כסף, נייר אדום ארגמן ונייר ירקרק דשא שזורים יחד כצמה ומשתלשלים מהטבעות של שרשרת הנייר.

70 אני מרימה את עיניי מן הקירות אל התקרה... מה אומר לכם, דבר כזה באמת לא ראיתי בחיים שלי!!!

אל התקרה צמודים ענפי ערבה וכפות תמרים, מבעדם מבצצת התקרה הלבנה. מה שמחזיק אותם צמודים לתקרה זרשת של ברזל. מן הרשת משתלשלים חוטי ברזל קצרים, שמחזיקים באופן צפוף המון פירות מכל המינים ומכל הצבעים: 75 תפוזים, אשכוליות, לימונים, קלמנטינות, אפרסקים, שזיפים, תפוחי עץ, אגסים, אננסים, רימונים ועוד המון מיני פירות שאני לא יודעת בדיוק מה שמם. ביניהם

אני מזהה גם כמה ירקות, כמו: חצילים, כרוב לבן וכרוב אדום, פלפלים ירוקים, צהובים ואדומים. ממש "חג אסיף" אמתי!!!

"ואוו!!!", אני מתפעלת, ולא יכולה להסיר את עיניי מהתקרה המקסימה והמדהימה הזו. 80

המארח הזקן מושיב אותנו ליד השולחן ואומר: "שבו, אני כבר מביא לכם משהו לשתות."

"איזה יופי!!!" אני אומרת לסבא, שמחייך אליי ואומר: "זו לא פעם ראשונה שאני רואה את זה. כבר הוזמנתי לבקר אצל מר צדקה בשנה שעברה, ומאז נעשינו חברים קרובים." 85

"סבא, זו באמת הפתעה, שלא ציפיתי לה!! זה נראָה ממש כמו גן עדין באמצע החולות!!!"

נרגעתי קצת מההתרגשות, ושאלתי את סבא בסקרנות:

"סבא, מי זה האיש הזה? למה הוא הקים את הסוכה שלו בתוך הבית, ולא בחצר שלו, זה בכלל מותר לו?" 90

"ידעתי שתשאלני", אומר סבא. "מר צדקה הוא חבר שלי. חכי עד שהוא יחזור, ואז תשאלני אותו את השאלות שלך."

"מה, אתה לא יודע את התשובות? אני מתביישת לשאול אותו..." אמרתי. "אני יודע את התשובות, יפה'לה, אבל אני גם יודע שהמארח שלנו אוהב להסביר בעצמו את מנהגיו. אני רוצה לתת לו את הכבוד הזה של ההסבר." 95

דברי ההסבר של הזקן צדקה, וגם מה שהוסיף עליהם סבי יצחק, סיפקו לי לא רק תשובה לשאלתי, אלא גם מידע רב, שהיה בשבילי אז חדש, מדהים ומסקרן:

הזקן צדקה הסביר לי, שפעם גם הם היו בונים סוכות בחוץ, אבל כבר לפני הרבה מאוד שנים, מאז שאויביהם הרבים היו מתנפלים עליהם, הורסים להם את הסוכות ובוזזים את כל מה שהיה בתוכן, הם החליטו להקים את הסוכה בתוך הבית המוגן. 100

– "גם לנו גנבו פעם את כל הסוכה", אמרתי, "ובכל זאת אנו ממשיכים להקים כל שנה את הסוכה בחצר."

"כן, אבל אצלנו ממש הרסו את כל הסוכות", ענה הזקן, והסתכל על סבא.

105 "לצערנו, ההורסים היו יהודים, שראו בנו אנשים המְסַפְּנִים את הדת היהודית. כבר מימי קדם, בימי עזרא ונחמיה, אלו שחזרו לארץ מגלות בבל, התנגדו לדרכנו. הם כבר אז קראו לנו בבוז "שומְרוֹנִים", כי לדעתם, אנו היינו נוכרים, זרים, שמלך אשור הביא אותנו לארץ, והושיב אותנו בשומרון, במקום עשרת השבטים מישראל, שאותם הוא הגלה לאשור ולבבל."

110 לא ידעתי את כל הפרטים הללו. צדקה המשיך לספר: "אנחנו בעקבות אבותינו קוראים לעצמנו "שומרים", כי לפי המסורת שלנו אנו שרידים מבני ישראל מעטים, שהשאר מלך אשור בארץ, ואנו שומרים על התורה, כפי שהיא ניתנה על ידי אלוהים למשה רבנו מסיני. אנו גם לימדנו את התורה הזו לכל הנוכרים, שהביא אז מלך אשור לארץ."

115 "אז גם אתם יהודים!" קראתי בהתלהבות, ושאלתי: "אז למה היהודים שחזרו לארץ ראו בכם סכנה? להפך, הם היו צריכים לשמוח שנשארו מאחיהם בני ישראל בארץ, והמשיכו כל הזמן הזה לשמור על התורה!"

"תרשה לי, חברי צדקה, לענות לנכדתי," אמר סבא בענווה, והזקן, שהכיר את סבא, הורה לו בידו שהוא מסכים. סבי פנה אליי והסביר לי לאט, אבל באריכות:

120 "נכון, השומרונים, כמונו היהודים, קיבלו את מה שכתוב בחמשת חומשי התורה, ועד היום הם שומרים על השבת בדקדקנות, עושים ברית מילה לבניהם, שומרים את דיני הטהרה. הם גם חוגגים את חגי ישראל. אבל כאן שורש המחלוקת בינינו: הם קיבלו ומקבלים עד היום הזה **אך ורק את מה שכתוב בחמשת החומשים של התורה, ולא יותר!**" סבי הדגיש מילים אלו והסתכל בחיוך על הזקן צדקה, שהחזיר לו חיוך.

125 אני לא הבנתי על מה הם מחייכים. סבי המשיך ואמר:

"אנחנו היהודים צאצאי ממלכת יהודה. מאז שחזרנו בפעם הראשונה לארץ בימי עזרא ונחמיה ועד היום אנו מקבלים לא רק מה שכתוב בתורה, אלא גם את כל מה שכתוב בנביאים ראשונים: יהושע, שופטים, שמואל א' ו-ב' מלכים א' ו-ב', ובנביאים אחרונים, ובכתובים. את עוד תלמדי את כל זה בשיעורי התנ"ך (תורה, נביאים, כתובים). השומרונים לא רצו לקבל כל זאת. הם, למשל, לא חוגגים את חג פורים, שמוזכר ב"כתובים, במגילת אסתר, ולא את חג החנוכה, שבכלל לא מוזכר בתנ"ך.

135 "הם גם לא הכירו בעיר ירושלים, שדוד קבע אותה כבירת כל השבטים, והמשיכו לראות את המרכז שלהם בהר גריזים שבשומרון, כי זה הר הברכה לפי תורת משה, שקדם לדוד.

"הם גם מתחילים את השנה, לא בחודש תשרי, אלא בחודש ניסן, כי בתורה כתוב 'החודש הזה לכם ראש חודשים'."

סבא לגם מכוס המים שלפניו והמשיך:

140 "מה שהעמיק עוד יותר את המחלוקת בינינו היה, שהשומרונים גם לא קיבלו כמונו היהודים את כל מה שכתוב בתורה שבעל פה, במשנה ובתלמוד, שהם בעצם דבריהם של חכמים גדולים מהתקופה של ראשית בית המקדש השני שלנו לאורך הרבה שנים. חכמים אלו פירשו את התורה וגיבשו דינים והלכות ברוח השינויים שחלו עם הזמן."

145 "אני עדיין לא מבינה, סבא, שאלתי, "למה היהודים כל כך התרגזו על השומרונים? מה היה כל כך אכפת להם? הרי השומרונים בכל זאת שמרו על התורה, המשותפת לכולם? אני גם לא מבינה מדוע השומרונים התעקשו לקבל רק את התורה?"

150 סבא ענה לי במשפט אחד: "תביני, לגבי היהודים הדתיים, כמוני למשל, התנהגות השומרונים היא סטייה מדרך היהדות, שגובשה ונשמרה בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, וכל סטייה נתפסת כמסֶפֶת את אחדות עמנו, העם היהודי." הוא לא הסביר לי מדוע כדי לשמור על אחדות עמנו צריכים ללכת בדרך של כפייה. לימים הבנתי בעצמי: סבי לא הסביר לי, כי דרך הכפייה לא הייתה הדרך שלו.

155 הזקן צדקה ענה לי על שאלתי בדברים שעוררו את הערצתי: "אבותינו, כפי שאמרתי לך, קראו לעצמם שומרים, והיו גם שמרנים מאוד. הם ראו בתוספת של היהודים סטייה, וגם הם חשבו שכל סטייה תסכן את אחדותם. אבל אבותינו היו מיעוט. עד היום אנו מיעוט, וגם אנו כאבותינו שמרנים מאוד.

160 "למשל, אנו עד היום מדברים בשפה העברית הקדומה וכותבים בכתב העברי הקדום, ואת הכתב הזה אנו מלמדים את ילדינו, הבנים והבנות. יש לנו ספר תורה עתיק מאוד, שנכתב בכתב הזה. אני לא יכול להראות לך את ספר התורה הזה, אבל אראה לך טבלה, ממנה לומדים הילדים שלנו את הכתב הזה."

הוא קם, ניגש למגירה בארון והוציא ממנה לוח קרטון, שמצד אחד היה כתוב למעלה: "אותיות בכתב אשורי", ומתחת היו בטור כל אותיות הא"ב, שבהן אנו כותבים היום עברית, אותיות כתב ואותיות דפוס. מנגד היה כתוב: "אותיות בכתב עברי קדום, כתב שומרוני", ומתחתיו היו בטור אותיות, שלא הכרתי ולא ראיתי עד לאותו הרגע.

–"הילדים שלנו לומדים היום כמוך בבתי ספר רגילים של המדינה," אמר הזקן צדקה, "אבל אחרי הלימודים אנו מלמדים אותם בבית לקרוא ולכתוב בכתב שלנו. כך הם קוראים בעצם את כל התורה, תורת משה, וכשהם מסיימים הם נקראים "חתן תורה". זה מקביל למה שאתם היהודים קוראים "בר מצווה". אבל אצלכם חוגגים בר מצווה רק לילד שהגיע לגיל שלוש עשרה. אנו חוגגים לו טקס "חתן תורה" בכל גיל, כשהוא מסיים לקרוא את התורה בעצמו. ילדים שם שונים ביכולת שלהם ובכישרונות שלהם, ואנו נותנים לכל ילד ללמוד לפי הקצב שלו והזמן שלו. מה שאמרתי לגבי בנים שווה גם לגבי בנות. אצלנו שני המינים לומדים שווה."

הזקן צדקה לגם שוב מכוס המים והמשיך:

"אנו גם שולחים את בנינו לצבא הגנה לישראל, ושומרים על כל חוקי מדינת ישראל. את בוודאי שמעת על הנשיא השני של מדינת ישראל, מר יצחק בן צבי." הנהנתי בראשי, והוא המשיך:

"יצחק בן צבי, זכור לטוב, שחקר את כל העדות בישראל, למד אצלי את העברית שלנו. הוא לא ראה בנו זרים ומתבוללים, ולא ראה בנו גרים. הוא הכיר בזכויותינו להתקיים כעדה שומרנית על פי מנהגינו ודתנו. הרי כולנו מאמינים באלוהי ישראל, לא כן, חכם יצחק?!"

סבא קם מכיסאו, הזקן צדקה קם גם הוא. שני הזקנים החברים התחבקו בחיבוק של חיבה.

"שימחת אותי מאוד, חכם יצחק, שבאת לסוכתי, ובמיוחד שמחתי, שהבאת הפעם גם את נכדתך!" הוא חפן מעל השולדחן חופן סוכריות והגיש לי. "תודה," אמרתי, ולא סירבתי. שני החברים נפרדו לשלום.

הדרך חזרה הביתה עברה מהר יותר. כל הדרך הייתי נרגשת וסקרנית.

שאלתי את סבא כל מיני שאלות, וסבא ענה כדרכו ברצון. הוא למשל הסביר לי, שהשומרונים מפרשים את הכתוב בתורה "פרי עץ הדר" כפשוטו: כל תוצאה מן הצומח, שהיא מהודרת. לכן הם לא מסתפקים באתרוג, אלא תולים בסוכה את כל מה שראיתי על התקרה.

195 הוא גם הסביר לי את משמעות ארבעת המינים שלנו, ודיבר משהו על טעם ועל ריח, והקביל את השוני בין ארבעת המינים לשוני שבין בני האדם, שאנו מצווים לאגדם יחד ולברך על כולם.

הוא גם הבטיח לי, שלמרות שבנות לא מצוות לברך על ארבעת המינים, אם אני ארצה, הוא ירשה לי לעשות זאת.

200 באותו לילה כמעט שלא עצמתי עין. כל הדברים החדשים שראיתי ושמעתי באותו היום, ריגשו אותי מאוד. חשבתי לספר את הסיפור הזה לבנות פיתתי. אבל מי יאמין לי?

משימות

1. מיהי, לדעתכם, הדמות המרכזית בסיפור? נמקו את תשובתכם.
2. מיהי המספרת, ומה ידוע לנו עליה מתוך הסיפור?
3. מה מיוחד בדמותו של הסב מנקודת מבטה של המספרת? אפיינו אותו על פי מראהו והתנהגותו ויחס האנשים אליו.
4. מאיזו נקודת מבט מסופר הסיפור, הוכיחו.
5. מצאו תיאורים ועובדות בסיפור הממחישים שזהו סיפור ריאליסטי.
6. מדוע לדעתכם הצליח הסבא להסתגל מהר במקום החדש, ואילו לנכדתו היו קשיי הסתגלות?
7. שיא הסיפור מתרחש בקטע שבו מתגלים לילדה מראות שלא ראתה. תארו מה ראתה, ומה למדה על השומרונים.
8. הסב מספר על ההבדלים בין היהודים לשומרונים, אבל מדגיש תחילה את המשותף. מהו אותו מכנה משותף?

9. במה שונה הסוכה שלנו מהסוכה השומרונית? (התייחסו לארבעה-חמישה תבחינים).
10. חפשו באינטרנט מידע על השומרונים, וכתבו מספר עובדות עליהם.
- מה מקור שמם?
  - מהם מאפייני השומרונים? (כתוב לפחות ארבעה מאפיינים).
  - כיצד נוצר הפילוג בין היהודים לשומרונים?
  - מהם חמשת עיקרי האמונה של השומרונים?
  - מהם החגים שחוגגים השומרונים?
11. אילו ממנהגי חג הסוכות מוזכרים בסיפור?
12. כיצד מתבטאת בסיפור זה קבלת השונות?
13. הסבירו את המילים המודגשות במשפטים שלפניכם.
- שכני הוא אדם **שמכבד את כל הבריות** ולכן כולם מעריכים אותו.
  - בטיולנו הרחוק לאפריקה הגענו לאחר שעות רבות לכפר ה**נידח**.
14. האנשים מכנים את הסב: "**חכם יצחק**" למילה **חכם** יש שני פירושים:
- א. כינוי לרב בעדות המזרח.
  - ב. תואר לאיש הנוהג עם האנשים בחכמה.
- באיזה משני הפירושים באה לידי ביטוי חוכמתו של "חכם יצחק" בסיפורנו?
15. כתבו מילים מהשורש **ק-ש-ט** ומהשורש **ש-מ-ר**.
- מיינו את המילים לשמות עצם, לפעלים ולשמות תואר.